

UDK: 37.01

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14634933>

BO‘LAJAK PEDAGOGLARNING INDIVIDUAL, INTELEKTUAL VA IJTIMOYIY IMKONIYATLARINI METODIK RIVOJLANTIRISH

МЕТОДИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ, ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ И СОЦИАЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

METHODOLOGICAL DEVELOPMENT OF INDIVIDUAL, INTELLECTUAL AND SOCIAL ABILITIES OF FUTURE TEACHERS

Qurbonova Baxtixon Qo‘chqarbayevna

Farg‘ona davlat universiteti

*Pedagogika-psixologiya va san‘atshunoslik fakulteti dekani,
pedagogika fanlari doktori, professor*

Annotatsiya.

Mazkur maqolada intellekt asosan, shaxs xususiyati bo‘lib, obyektiv borliqdagi predmet va hodisalarni ularning o‘ziga xos aloqalari va qonuniyatlari bilan inson ongida aniq va chuqur aks ettiradigan qobiliyat ekanligi tahlilga tortilgan. Shuningdek, ta‘limning tushunarli tarzda olib borilishi – o‘quv jarayonida taqdim qilinayotgan fikrlarning oddiyligi, keltirilayotgan misollarning ishonchliligi bilan belgilanishi ta‘kidlangan. Bu nafaqat intellektual, balki qandaydir ma’noda axloqiy xususiyat ekanligi dalillangan.

Tayanch so‘zlar: *intellekt, ta‘lim, shaxs, salohiyat, axloqiy xususiyat, ijtimoiy imkoniyat.*

Аннотация.

В данной статье анализируется, что интеллект – это преимущественно свойство личности, и это способность ясно и глубоко отражать в сознании человека предметы и события объективного существования с их специфическими связями и законами. Также подчеркивается, что обучение осуществляется понятным образом – оно определяется простотой представленных в образовательном процессе идей, достоверностью приведенных примеров. Утверждалось, что это не только интеллектуальная, но и в некотором смысле моральная черта.

Ключевые слова: *интеллект, образование, личность, потенциал, моральные качества, социальные возможности.*

Abstract.

This article analyzes that intelligence is predominantly a property of personality, and it is the ability to clearly and deeply reflect in the human mind the objects and events of objective existence with their specific connections and laws. It is also emphasized that learning is carried out in an understandable way - it is determined by the simplicity of the ideas presented in the educational process, the reliability of the examples given. It has been argued that this is not only an intellectual, but also in a sense a moral trait.

Keywords: *Intelligence, education, personality, potential, moral qualities, social capabilities.*

KIRISH

Bugungi kunda talabalarning intellektual faoliyatini tashkil qilish masalasi katta ahamiyatga ega. Shu sababli o'qitiladigan fan doirasida topshiriqlarni bajarish davomida ularning aqliy salohiyatini oshirishga bog'liq mavjud adabiyotlardan funksionallik, induktiv tahlil, pedagogik kasbiy mahorat, uning mohiyati, shakllanish xususiyatlari va imkoniyatlarini o'rganish va tahlil qilish muhim hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Pedagoglarning individual, intellektual va ijtimoiy imkoniyatlarini rivojlantirishda metodik yondashuvlar muhim o'rin tutadi. Ilmiy adabiyotlarda berilishicha, intellekt – shaxs xususiyati bo'lib, obyektiv borliqdagi predmet va hodisalarni ularning o'ziga xos aloqalari va qonuniyatlari bilan ongimizda aniq va chuqur aks ettiradigan qobiliyatdir[1]. Intellekt barcha aqliy jarayonlarda, birinchi navbatda, tafakkur va ijodiy xayolda ko'rinadi. U ko'proq yorqinroq yangi muammoni mustaqil yechishda kuzatiladi. Intellektning har xil odamlarda turli darajada rivojlanganligi tufayli, inson intellektida turli sifatlar bilan tavsiflash mumkin, bular:

ta'limning tushunarli tarzda olib borilishi – o'quv jarayonida taqdim qilinayotgan fikrlarning oddiyligi, keltirilayotgan misollarning ishonchliligidir. Bu nafaqat intellektual, balki qandaydir ma'noda axloqiy xususiyatdir. Chunki bilim berish jarayonida uning o'z joyi, vaqti va ta'lim oluvchilarning holatiga nisbatan nafaqat aqliy javobgarlik, balki vatanparvarlik hissi oldidagi javobgarlikni his qilish muhim;

aqlning mantiqiyligi – tafakkurdagi qat'iy davomiylik va sistemalilikdir;

mulohazalilik – predmetlarda va hodisalarda o'ziga xoslikni bilish qobiliyati;

aqlning kengligi – masalaning barcha tomonlarini hisobga olgan holda fikr yuritish qobiliyati;

aqlning egiluvchanligi – shablonlik, stereotiplikning yo'qligi, fikrlashni o'zgartirish qobiliyati;

mustaqillik va originallik. Bu aqliy faoliyatning ijodiy xususiyati;

aqlning tanqidiyligi – tekshirilmagan, shunchaki olingan hukmlar yo'qligi, chuqur o'rganilgan, tahlil qilingan, inkorlarga jiddiy munosabatning mavjudligidir. Inson aqlining bu barcha individual xususiyatlari mehnat jarayonida paydo bo'ladi, u shakllanadi va rivojlanadi[1].

Pedagoglarning individual imkoniyatlari, ya'ni ularning o'ziga xos xususiyatlari, qobiliyatlari, istaklari va ehtiyojlarini rivojlantirish, ularni ta'lim jarayonida samarali qo'llash uchun muhimdir. Bunda:

1) o'z-o'zini anglash va o'zini rivojlantirish: bo'lajak pedagoglar o'z salohiyatini anglashlari va uni takomillashtirish uchun doimiy o'z ustida ishlashlari zarur. Buning uchun har bir mashg'ulotga individual loyiha tuzish, mashg'ulotlarda yangi metodlarni qo'llay olish kerak.

2) emotsional intellektni rivojlantirish: bo'lajak pedagoglar o'quvchilar bilan muloqotda o'z his-tuyg'ularini boshqara olish qobiliyatiga ega bo'lishi lozim.

3) tanqidiy fikrlash va muammoni hal qilish qobiliyatlari: bo'lajak pedagoglar tanqidiy fikrlash, murakkab vaziyatlarni tahlil qilish va mantiqiy qarorlar qabul qila olish ko'nikmasini egallagan bo'lishi zarur .

Bo'lajak pedagoglarning bilim va tafakkur salohiyatlarini rivojlantirish ularning kelajakda samarali ishlashiga yordam beradi. Bo'lajak pedagoglarni yangi pedagogik texnologiyalar va metodlarni o'rganish, innovatsion yondashuvlarni erkin qo'llay olish, zamonaviy pedagogik usullarni o'rganish va amaliyotga tatbiq etish, fanlararo yondashuvlarni qo'llash, shuningdek, o'z sohasidagi bilimlarini doimiy yangilab borishga o'rgatish lozim. Yana bir muhim omil o'qituvchining pedagogik tafakkuridir. Pedagogik tafakkurning kenligi o'quv jarayonining samarali tashkil etilishiga yordam beradi.

V.A.Suxomlinskiy "O'qituvchining mehnatini biror rarsa bilan qiyoslab ham, taqqoslab ham bo'lmaydi. To'quvchi bir soatdan keyinroq o'z ishining hosilini ko'radi, po'lat erituvchi bir necha soatdan so'ng olovda metall oqimidan shodlanadi - bu uning orzusini yuksak cho'qqisi; yer haydovchi, don sepuvchi g'allakor bir necha oydan keyin dalada o'stirgan boshloqlari va bir siqim donidan zavqlanadi. O'qituvchi esa o'z ijodining mahsulini ko'rish uchun yillab mehnat qilishi kerak. O'qituvchi har bir daqiqada o'zining o'ttizta yoki qirqta tarbiyalanuvchisidan har birini ko'rib turishi, u shu daqiqada nimalar o'ylayotganligini, qanday g'am-alamlar uni tashvishlantirayotganligini bilishi kerak" deya ta'kidlab o'tgan[2].

Bo'lajak pedagoglarning jamoaviy ishlashga bo'lgan qobiliyati, kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega bo'lib, bunda kommunikatsiya va muloqotga e'tibor asosiy o'rin tutadi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Ta'lim jarayonida ta'lim oluvchilarda fikr, mulohaza, g'oya, faraz kabilar vujudga keladi va ular o'quvchining ongida tushunchalar, hukmlar, xulosalar shaklida

ifodalanadi. Inson tafakkuri orqali voqelikni umumlashtirib, bavo (bilvosita) aks ettiradi, narsa va hodisalar o'rtasidagi eng muhim bog'lanishlar, munosabatlar, xususiyatlarni anglab yetadi. Binobarin, inson muayyan qonun, qonuniyat va qoidalarga asoslangan holda ijtimoiy voqea va hodisalarning vujudga kelishi, rivojlanishi hamda oqibatini oldindan ko'rish imkoniyatiga ega[3].

O'qitishning uzluksizligi, ta'limning o'qitilish sifati va uning samaradorligi bevosita ta'lim oluvchilarning qay darajadagi mahorat bilan o'qitilishiga bog'liq. Pedagogning kasbiy mahoratini tashkil etuvchi komponentlar uning shaxsiy va xissiy qobiliyatlarining shakllanishi va takomillashuviga qaratilgan. Ma'lum soha vakilining o'z kasbi doirasidagi bilim, ko'nikma va malakasining yuksak darajada shakllanganligi uning kasbiy faoliyatini osonlashtiribgina qolmay, salmog'ini ham oshiradi.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, ta'lim faoliyatini yo'lga qo'yishda bo'lajak pedagoglarning individual, intellektual va ijtimoiy imkoniyatlariga e'tibor qaratish, hozirgi jadal rivojlanib borayotgan ijtimoiy muhitdagi pedagogik kadrlarni xaridorgir va mehnat bozorida o'z o'rniga ega bo'lib shakllanishida katta ahamiyat kasb etadi. Ijodiy ishlaydigan pedagog faqatgina talabalarni muvaffaqiyatli o'qitish va tarbiyalash, ilg'or pedagoglar tajribalarini o'rganish bilangina cheklanib qolmasdan tadqiqotchilik ko'nikma malakalariga ham ega bo'lishi kerak. Hozirgi zamon fan va texnika taraqqiyoti o'qituvchining ijodkor bo'lishini, fanning muhim muammolari yuzasidan erkin fikr yuritish olishi, fan yutuqlarini o'quvchilarga yetkaza olishini taqozo etadi. Bo'lajak pedagoglarning individual, intellektual va ijtimoiy imkoniyatlarini rivojlantirish uchun ularni doimiy ravishda professional rivojlantirish dasturlari bilan ta'minlash zarur. Bu jarayon ular o'z imkoniyatlarini to'liq amalga oshirishi va ta'lim sohasida yuqori natijalarga erishishlari uchun muhim hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Xoliqov A. "Pedagogik mahorat" O'quv qo'llanma. Toshkent: "IQTISOD-MOLIYA", 2011. – B.12.
2. Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека: Педагогическое наследие / Сост. О.В.Сухомлинская. - М.: Педагогика, 1989. – 288 с.
3. Mavlonova R., Abdurahimova D. Pedagogik mahorat. O'quv qo'llanma. – T: "Fan va texnologiya", 2009. B.176.
4. Axunova G.N., Golish L.V., Fayzullaeva D.M. Pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va rejalashtirish. – T.: "Iqtisodiyot", 2009. –B.6.